

Branden.

In de loop van de eeuwen is de Zaanstreek geteisterd door een groot aantal branden

Uit de geschiedenis zijn de branden van 1644 in Jisp, 1702 in Krommenie en 1878 in Zaandijk het meest bekend. Daarnaast heeft zich een groot aantal branden bij olie- en [cacaoverwerkende](#) bedrijven voorgedaan. De schade heeft veelal honderdduizenden guldens bedragen. Een willekeurige selectie uit de branden in de Zaanstreek sinds de 17e eeuw:

- 27 april 1644, Jisp - Door onvoorzichtigheid met een kaars gaan 150 huizen en een aantal pakhuizen gevuld met kaas en graan in vlammen op.
- 22 juli 1702, Krommenie - 70 huizen alsmede de doopsgezinde kerk vallen ten prooi aan de vlammen. 150 Gezinnen raken al hun bezittingen kwijt. De schade wordt begroot op f 800.000.
- 28 april 1717, Wormer - 7 huizen, de pastorie en het weeshuis worden door brand verwoest.
- 24 juli 1731, streek - Vele panden worden door de bliksem getroffen. In Westzaandam houtzaagmolen De Bonte Ekster (voor de tweede maal), in Wormerveer papiermolen De Rijzende Zon, in Oostzaan De Morgenster en in Oostzaandam op het Kalf de grutterij en vier huizen.

19e eeuw

- 9 augustus 1858, Westzaandam - brand legt 12 panden aan de Dam in de as. De schade bedraagt f 200.000. De mening is dat er nimmer zo'n verschrikkelijke brand aan de Zaan heeft gewoed.
- 19 mei 1878, Zaandijk - 's nachts om twee uur breekt brand uit op de zuidwestelijk van de kerk gelegen scheepstimmerwerf van G. de Boer. Drie loodsen, een schip en voorraden verbranden. Ook de noordelijker gelegen timmerwerf van Vredenduin en Co. vat vlam. De werkplaats, vier loodsen, voorraden houten de gereedschappen van 50 timmerknechten, alsmede een westelijker gelegen woning worden door de vlammen verteerd. Voorts worden in de as gelegd: boerderij en woonhuis van Jacob C. Slooten, timmerwinkel en woning van G. van der Meer en de ned. hervormde kerk en kerkekamer. Bij de school aan de Kerkstraat wordt de brand gestuit door 17 spuiten waaronder de stoomspuit Jan van der Heyden uit Amsterdam. Niemand herinnert zich ooit zo'n hevige vuurgloed in de Zaanse gemeenten gezien te hebben.
- 11 mei 1879, Zaandam - Aan de Oostzijde gaan de pakhuizen De Groote Lastdrager, De Kleine Lastdrager, Ceres, De Gezusters en de stoomrijstpellerij van Cornelis Kamphuys in vlammen op. Pakhuizen en pellerij zijn met allerlei granen gevuld. De schade wordt geschat op f 300.000.
- 4 januari 1894, Zaandijk - Molen Het Guiswif aan het Guispad raakt in brand. De vermoedelijke oorzaak is het malen van doppen. De harde noordoosten wind doet het vuur overslaan naar papiermolen Het Fortuin. Pelmolen De Veenboer wordt behouden door hem met een ijskorst van enkele centimeters dikte te bedekken.
- 5 augustus 1896, Wormer - Pakhuis Saigon met aangrenzende pakhuizen behorend aan stoomrijstpellerij Hollandia van de firma Bloemendaal & Laan vallen ten prooi aan de vlammen. In de pakhuizen bevinden zich 50.000 balen rijst. Het wordt een wonder genoemd dat de aangrenzende fabriek en het nieuwe kolossale pakhuis Batavia behouden kunnen blijven. De schade wordt begroot op f 450.000.
- 14 augustus 1898, Wormerveer - De brand in olieslagerij De Tijd van Wessanen & Laan is tot in Amsterdam, Haarlem en Alkmaar te zien. Het vuur slaat over naar de aangrenzende meelfabrieken De Vlijt en het pakhuis La Plata. Muren stortten met donderend geweld in de Zaan. 22 Spuiten kunnen niets uitrichten. Verloren gaan: 300.000 koeken, 1.000 last lijnzaad, 1.000 last raapzaad en ongeveer 82.000 kg olie. De schade bedraagt ongeveer f 1.5 miljoen.

20e eeuw

- 14 maart 1910, Zaandam - De 's middags begonnen brand legt fabriek De Zaanstreek alsmede pakhuizen van drijfriemenfabriek annex verf- en oliefabriek A.W. Sabel aan de Westzijde in de as. De volgende avond doet zich een explosie voor. Een rookzuil stijgt tot grote hoogte. Hij wordt zelfs in Assendelft en Landsmeer gezien. Oorzaak van de brand: het overkoken van een bak met olie.
- 10 juli 1911, Zaandam - Een hevige brand, ontstaan in café De Nieuwe Beurs van de heer Hey aan de Voordam, legt elf panden in de as en eist zes slachtoffers. Het bekende hotel Het Wapen van Amsterdam gaat in 20 minuten in vlammen op. Het vuur slaat over naar huizen aan de Hogendijk. Blusboot Jan van der Heyden uit Amsterdam verleent assistentie omdat de Zaanse brandweer over onvoldoende groot materieel beschikt om een dergelijke brand met succes te bestrijden. De oorzaak van de brand is onbekend.
- 29 juli 1912, Wormerveer - Bij Wessanen & Laan gaan onder meer de graan- en zaadpakhuizen Korenaar, Muur, Oud-Polen, Nieuw Polen en Odessa in vlammen op. Alleen al aan granen bedraagt de schade meer dan f 1 miljoen.
- 26 januari 1913, Zaandam - Bij verffabrieken Pieter Schoen worden fabriek De Lelie, pakhuizen, kantoor en goederenvorraden in de as gelegd. Gitzwarte rookkolommen zijn zelfs aan de Noordzeekust te zien. De oorzaak van de brand is onbekend. In brandweerkringen heet de brand een waardige ouverture van het seizoen 1913.
- 2 mei 1920, Koog - De toren van de Ned. hervormde kerk wordt door bliksem getroffen. Toren en kerk, daterend uit 1686, gaan in enkele uren verloren. Kerk, toren, orgel en inventaris zijn voor f 92.000 verzekerd. Voor de herbouw van de kerk is echter f 260.000 nodig. Het ontbrekende bedrag wordt spoedig bijeen gebracht. Op 19 februari 1922 wordt de eerste kerkdienst na de brand gehouden.
- 14 september 1924, Zaandam - De 273 jaar oude oliemolen Het Zwarte Kalf aan de Kalverringdijk achter Haaldersbroek aan de Poel gaat in vlammen op.
- 29 oktober 1927, Wormerveer - Brand in de pakhuizen Amerika, Engel 2 en Bombay van oliefabriek De Engel van Crok & Laan. Er ligt 340.000 kg kopra opgeslagen. Voorts gaan de pakhuizen Dakota en Azof verloren. De schade bedraagt een half miljoen gulden.
- 24 maart 1928, Zaandijk - Houtmeeexplosie in fabriek De Haan van de firma Groot & Co. aan de Kalverringdijk. Het vuur waait onmiddellijk over naar de op 70 meter afstand staande oude historische molen De Grootvorst uit 1697 (Czaar Peter de Grote zou bij de bouw van deze molen betrokken zijn geweest). Men staat zelfs in Amsterdam aan de IJ-kant naar de brand te kijken.
- 9 maart 1930, Wormerveer - Fabriek De Zaanstroom en de panden Afrika, NoordAmerika, Zuid-Amerika en gedeeltelijk West-Indië van cacao- en chocoladefabrieken Erven H. de Jong gaan in vlammen op. Inhoud van de panden: cacao, chocolade, cacaobonen, cacaoboter en verpakkingsmaterialen. Maar liefst 72.000 kg cacaoboter gaat verloren. Schade ongeveer f 1 miljoen.
- 4 februari 1932, Zaandam - Brand legt Cacaobedrijf van Jan Schoemaker aan de Kalverringdijk in de as. 800.000 kg cacaobonen, 8.000 kg cacaoboter, cacaodoppen en schroot gaan verloren. De schade van de verbrande voorraden bedraagt f 350.000. De brand moet in Schagen en Enkhuizen te zien zijn geweest.
- 13 december 1933, Wormerveer - De panden De Ruyter, Promena en Bahia van chocoladefabriek WJ. Boon & Co. worden in de as gelegd. Het vuur wordt bestreden met 11 spuitende stralen. Schade f 650.000.
- 24 november 1934, Koog aan de Zaan - Brand in cacao- en chocoladefabriek Hollandia van de firma Kamphuys & Olie in het Westzijderveld; 800 balen van 65 kg cacaobonen en 500 balen à 100 kg cacaoboter gaan verloren. De schade loopt in de tonnen. Kijkers stromen met de auto toe vanuit Beverwijk. Uitgeest en Limmen. De brand leidt tot scherpe kritiek op het Koger

alarmeringssysteem dat niet goed blijkt te functioneren. Het telefoonnummer waar de brand gemeld moet worden geeft geen gehoor.

- 4 maart 1939, Zaandam - Vuurzee legt cacao fabriek Aurora aan het Kalf in de as. Dit keer gaan 150.000 kg cacao boter verloren, schade f 300.000. Pas zes weken na de brand kan het vuur geheel worden gedoofd. 3
- 30 september 1940, Zaandam - 70 Engelse brandbommen veroorzaken brand in een aantal woningen aan en rond de Bloemgracht en in de nabij gelegen r.k. kerk. Het lukt de kerk te behouden. In de Kalverstraat gaat een bom door een tafelblad heen waarop een moeder zojuist haar baby heeft verzorgd.
- 15 december 1954, Zaandam - De waarschijnlijk zwaarste brand in de geschiedenis van de Zaanstreek legt de pakhuizen Nederland, Czaar Peter en Zaandam van C. Kamphuys Fabrieken aan de Oostzijde in de as. Winkels en woonhuizen in de directe omgeving moeten worden ontruimd. De waarde van de opgeslagen goederen - spijsvetten, cacao bonen, cacao-afval, maiszetmeel, verpakkingsmateriaal, veevoer, tarwe en deuren - bedraagt f 9.5 miljoen, de waarde van de panden f 1.5 miljoen. Een brandende lamp. die cacao schroot vlam deed vatten is waarschijnlijk de oorzaak van de brand geweest.
- 10 januari 1977, Zaandam - Een explosie, gevolgd door een felle brand, verwoest een groot deel van lakfabriek Jacob Vis aan de Kalverringdijk. De schade belooft ettelijke miljoenen gulden. Negen maanden later kan het bedrijf de productie hervatten. Een tweede brand, in november 1979, leidt tot het vertrek van Jacob Vis naar Amsterdam.

R.H. van der Pol Literatuur: Zaanse Brandkroniek van 1656 tot 1941 samengesteld door N. van Pome ren (1656-1906) en H.L.M. van Heijnsbergen (1906-1941)

From:

<https://www.zaanwiki.nl/encyclopedie/> - **ZaanWiki**

Permanent link:

<https://www.zaanwiki.nl/encyclopedie/doku.php?id=branden>

Last update: **2020/09/07 12:03**